

СТУДЕНТСКО ВИЖДАНЕ ОТНОСНО ОФОРМЯНЕТО НА ЖИЗНЕНАТА СРЕДА НА ХОРАТА В НАДТРУДОСПОСОБНА ВЪЗРАСТ, ПОЛУЧАВАЩИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ В СПЕЦИАЛИЗИРАНА СРЕДА

STUDENT VISION ON THE DESIGN OF THE LIVING ENVIRONMENT OF PEOPLE IN OVER WORKING AGE RECEIVING SOCIAL SERVICES IN SPECIALIZED ENVIRONMENT

Мария Димова, Габриела Кискинова

Медицински колеж на Тракийски университет, Стара Загора-6000, България,

E-mail: mdimovameister@gmail.com

Abstract:

Introduction: Bulgaria is facing serious demographic and social changes, and the Bulgarian population is aging and declining at an extremely fast pace, thus increasing the need for providing quality long term care for the elderly in over-working age, unable to cope with their daily activities.

The purpose of this report is to investigate the need for competencies of geriatric professionals, on shaping the living environment of older people in over-working age and to present the vision of a student of specialty "Geriatric Specialist" in Medical College at Trakia University, Stara Zagora, on the design of the living environment of old people in the institution.

Materials and methods: analysis of data from documents and internet, lecture material, student development.

Results and discussion: There is an increasing number of older people in specialized institutions. Geriatric specialists with unique social competencies are trained at Medical College, among which are the competences for designing the living environment of the elderly. In the process of learning, students build their vision of how the environment of life should be shaped, which is why a written work of a student is presented before graduation.

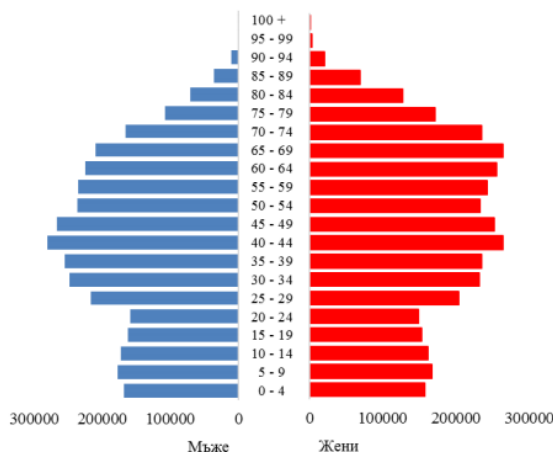
Conclusion: The study demonstrated the importance of the competence of geriatric specialists on shaping the environment of life of older people in a specialized institution... In the process of their theoretical and practical training, geriatric professionals build a professional vision of how the personal and public living space of the elderly should be shaped. This, in the process of subsequent professional realization of the geriatric specialists, would impact positively on the quality of social services for the elderly living in a specialized institution in Bulgaria.

Key words: *people in over-age, specialized institutions, living environment, design*

ВЪВЕДЕНИЕ

България е изправена пред сериозни демографски и социални промени, сред които от първостепенна важност е фактът, че българското население застарява и намалява с изключително бързи темпове.

По данни на Националния статистически институт към 31 декември 2018 г. населението на България е 7 000 039 души и представлява 1.4% от населението на Европейския съюз. В сравнение с 2017 г. населението на страната намалява с 49 995 души, или с 0.7%. В края на 2018 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 493 119, или 21.3% от населението на страната, като в сравнение с 2017 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.3 процентни пункта. Към края на 2018 г. над трудоспособна възраст са 1 732 хил. души, или 24.8%, а под трудоспособна възраст - 1 067 хил. души, или 15.2% от населението на страната. (1)

Фиг. 1. Възрастова структура на населението към 31.12.2018 година (източник: НСИ)

Поради застаряването на българското население нараства потребността от осигуряване на качествена дългосрочна грижа за възрастните хора в надтрудоспособна възраст с невъзможност сами да се справят в ежедневните си дейности.

В процеса на остаряването, възрастните хора са изправени пред това да се научат да се справят със загуби, ограничения и болести. С възрастта се увеличава вероятността от влошаване на здравето и риска от зависимост от грижи.

Един от най-сериозните бичове на нашето съвремие е и деменцията, което изисква наличието на професионални високо качествени дългосрочни грижи.

Повечето възрастни хора предпочитат да живеят самостоятелно възможно най-дълго в собствения си дом. Но през последните години все по-често се наблюдава наличието на самотно живеещи възрастни хора, останали сами основно поради миграция на техните близки.

Все по-често възрастни хора подават своите документи за настаняване в специализирана институция.

Министерство на труда и социалната политика формулира, че „специализираните институции предоставят комплекс от социални услуги за лица/деца с увреждания, възрастни хора и деца, лишени от родителска грижа. Важна особеност е, че това е форма на грижа, в която потребителите са трайно отделени от своята домашна/семейна среда. Социалните услуги в специализираните институции се предоставят след изчерпване на възможностите за ползване на услуги в общността.“ (2)

За съжаление условията за живот в голяма част от институциите за възрастни хора не са съобразени с техните особености и потребности. В Плана за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа се отчита, че има наличие на лоши условия на живот в някои специализирани институции, което налага голяма спешност на действията за извеждането на лицата от тях. Поради това се предприемат мерки за осигуряване на качествени социални услуги в общността за лица, настанени в специализирани институции с недобри условия на живот и качество на грижа и поетапно закриване на институции. (3)

ЦЕЛ

Целта на настоящия доклад е да се изследва необходимостта от компетенции на гериатричните специалисти, относно оформянето на средата на живот на възрастните

хора в надтрудоспособна възраст и да се представи виждането на дипломант от специалност „Гериатричен специалист” от Медицински колеж на Тракийски университет, Стара Загора, относно дизайна на жизнената среда на старите хора в институция.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Извършен е анализ на данни от документи и интернет, лекционен материал, студенска разработка.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Условията на живот в институциите трябва да отговарят на специфичните потребности на възрастните хора, настанени в тях. Те са важно условие за предоставяне на социални услуги, осигуряващи добро качество на живот. Те трябва да бъдат такива, че да осигуряват максимална автономност, мобилност, комфорт и компенсиране на възрастовите дефицити.

Изграждането на благоприятна и приятелска околна среда обхваща набор от дейности и предприемане на мерки в различни направления. Те трябва да бъдат насочени към премахването на наличните бариери, стимулиране на съхранените ресурси на възрастните хора и компенсиране на изгубените способности.

Жизнената среда трябва да ги стимулира и да им гарантира воденето на нормален и достоен живот.

Развитието на съвременните технологии би могло да улесни живота на възрастните хора. Дигитализацията напредва бързо и в бъдеще ще продължава да променя нашето ежедневие. Голяма част от възрастните хора около 60-годишна възраст боравят свободно с интернет, компютри или съвременни мобилни телефони. Тези техни придобити умения биха могли да им послужат в процеса на комуникация с техните близки или приятели, както и за придобиване на допълнителна информация. Освен това биха могли да се използват и различни геронтотехнологични методи за стимулиране на сетивата, мисленето, спомените и др., както и за осигуряване на максимално дълго независим живот.

Употребата на техническите помощни средства в грижата за възрастните хора вече се възприемат като нещо естествено. Те помагат за запазването на тяхната независимост, подпомагат социалните контакти, и осигуряват сигурността им. Разбира се, за смисленото и успешно използване на технологиите, е важно да бъдат идентифицирани индивидуалните ресурси и потребности на конкретния човек.

Подходящият за възрастните хора дизайн на институцията е основан на изграждането на общностни условия за живот, безпрепятствено и безопасно лично и публично пространство, социална и културална инфраструктура, активиране и участие в общностния живот на всеки един от домакущите.

Дизайнът на личното пространство е важно да подкрепя идентичността и спомените на възрастните хора посредством картини, снимки, сувенири и др. лични предмети от техния живот, разположени в стаята им.

Оформянето на общите помещения и тематичните кътчета трябва да е свързано с ежедневни препратки към живота на възрастните хора, с цел за да се активират спомените и сетивата, както и да се осигури положителна стимулация за взаимодействие с околната среда.

Поради това, че хората с деменция често имат проблеми с ориентацията или смущения в пространственото възприятие, това трябва да бъде съобразено с подходящ дизайн на цветовете, осветлението и избора на материи.

В Медицински колеж на Тракийски университет, Стара Загора се обучават гериатрични специалисти, притежаващи уникални социални компетенции, сред които са и компетенциите за дизайн на жизнената среда на възрастните хора. В процеса на обучение студентите изграждат своето виждане за начина, по който трябва да бъде оформена средата на живот.

По-долу е представена учебна разработка на студентката Габриела Кискинова, относно нейното виждане за начина на оформяне на околната среда за живеене на възрастни хора, настанени в специализирана институция, базирано на нейното обучение в Медицински колеж, наблюденията по време на нейната практика в България и в Германия, в рамките на Секторна програма „Еразъм+“.

„Всеки човек, трябва да живее на място, което му харесва. Да бъде заобиколен от хора, които ще мислят за неговото здраве и благополучие. Всички хора трябва да имат добър стандарт на живот, да имат възможност да си позволят добра храна, хубави дрехи според стила си, екскурзии до места, които харесват, да бъдат спокойни и да не се притесняват, защото здравето не е само липса на болест, а наличие на пълно здравно, социално, психологично и материално благополучие.

В последните години демографските тенденции сочат, че има голям прираст в застаряването на населението.

Старите хора в България се увеличават все повече и повече, а младите хора заминават за чужбина, за да си осигурят по-голяма финансова възможност и по-висок стандарт на живот.

За съжаление старите хора в България остават сами и в ситуации, в които се нуждаят от помощ, няма кой да им помогне, защото техните близки са далеч от тях- в други градове в страната или чужбина.

Точно заради тези и още много други причини е нужно в България да се създават институции за възрастни и стари хора, много домове, които да отговарят на определени изисквания, условия и да бъдат близки до домашната среда, за да може хората да се чувстват у дома си.

За да се създаде една институция за възрастни хора, тя трябва да отговаря на определени стандарти, които се задължават със закон.

Изграждането на дома за възрастни хора, дейността, която ще протича в него и видовете услуги, които ще се предоставят в него, трябва да са съобразени с Наредба №4 от 16 март 1999 г. за условията и реда за извършване на социални услуги.

Трябва да се направи много добър и прецизен план за неговото изграждане, числеността на обслужващия персонал, местоположението и битовата среда, хранителният режим, здравните грижи, образователните услуги, организирането на свободното време и личните контакти.

След като се установи, че социалното заведение отговаря на тези изисквания на Закона за социално подпомагане и правилника за неговото прилагане, следва домът за стари хора да бъде вписан в регистъра към агенцията за социално подпомагане, за да бъде издадено удостоверение за регистрация за предоставяне на социални услуги.

Според Закона всяка фирма, ЕТ или юридическо лице регистрирано по търговския закон, може да извърши социална услуга и да получи, такова удостоверение при спазване на останалите изисквания.

За да се създаде един дом за възрастни хора, не е нужно само да отговаря на стандартите по закон, но и да има атмосферата на домашната среда. Възрастните хора в него да се чувстват у дома си, а не на чуждо място като в институция или болнично заведение.

Моята идея за дом за възрастни и стари хора се изразява в следното:

Домът ще бъде построен в покрайнините на малко населено селце, в близост до гората. Районът ще бъде живописен, ще има много зеленина, различни по вид дървета и растения.

Домът ще бъде под формата на квадрат и ще се състои от пет етажа.

Домът за възрастни и стари хора ще разполага с мултидисциплинарен екип, който ще включва: директор, счетоводител, секретар, социални работници, гериатрични специалисти, трудотерапевти, рехабилитатори, лекар, медицински сестри, санитарни готвачи.

Този екип ще се грижи за нуждите на възрастните хора, ще се погрижат те да се чувстват добре и да живеят спокойно в дома.

На първият етаж ще има голямо фойе с диванчета, фотьюбли и столове в топли цветове. От дясната страна на фойето, по дължината на коридора, ще има кабинети: един на директора на дома, един на счетоводителя, един на секретарката, един за социалния работник и един санитарен възел за персонала. По дължината на стените ще има монтирана ръкохватка, служеща като помощно средство.

От лявата страна на фойето ще има една стая за медицинските специалисти, една стая за отдых на служителите, една стая за отдых на санитарите и един санитарен възел за персонала.

От лявата страна на фойето по дължината на голям коридор има една стая за рехабилитация с всички необходими уреди, една стая за трудотерапия, и едно голямо перално помещение с няколко перални и сушилни и нещата за извършване на почистване и дезинфекция. До тях има асансьори. По дължината на стените ще има монтирана ръкохватка, служеща като помощно средство.

В срещуположната част има голяма зала със столове и дивани, малка сцена и голям тансінг за извършване на различни мероприятия и още едно голямо помещение, в което се намира кухненският бокс с всички необходими уреди. До него има асансьори.

Срещу фойето има голяма врата, от която се излиза във вътрешният двор, в който има малка беседка, много и различни по вид растения.

От вътрешният двор ще има друга голяма врата, която ще води в задната част на дома, която ще се състои от голяма градина, разделена на части. Една част ще се състои от място за садене на зеленчуци, друга за садене на цветя. Ще има голяма беседка. Из целия двор ще има засадени различни видове дървета, растения и много пейки разпръснати по целия двор.

Цветовете на фойето и коридорите ще са боядисани в различни пъстри цветове и по тях ще има закачени различни картини. Навсякъде ще има големи прозорци внасящи светлина. По дължината на стените ще има монтирана ръкохватка, служеща като помощно средство.

Вторият етаж ще се състои от шейсет стаи за домуващи, разположени от трите страни на коридорите. Всички ще разполагат със свой собствен санитарен възел, в който ще са монтирани помощни средства: ръкохватки, столове за къпане и др., които максимално ще улесняват възрастните хора, и тераса обезопасена с високи парапети, някой тераси в зависимост от разположението си ще гледат към вътрешният двор или към гората.

Всяка стая ще е боядисана по различен начин в пъстри цветове и обзаведена с лични мебели и предмети на домуващият според неговият вкус.

В средата на етажа, между двата коридора, ще има голяма и просторна трапезария с кухненски бокс и големи прозорци от пода до тавана, с цел уютна и приятна обстановка.

Ще има една стая, в която има библиотека и кресло за садене за спокойно четене. Всички стени по коридорите ще са боядисани с пъстри цветове и картини по тях. По

стените на всеки коридор ще има закачен календар, чиято дата ще се сменя ежедневно от персонала.

На вратата на всяка стая ще има закачен индивидуален елемент под формата на картина или предмет, с който домуващият щежразличава своята стая.

Третият етаж ще се състои от шейсет стаи за възрастни и стари хора, а разположението му ще е същото като на втория етаж, с изключение на една стая, в която ще се помещава салон за красота.

Четвъртият етаж ще е по- различен от другите, тъй като на него ще са разположени стаи за възрастни с влошено здравословно състояние и хора в терминално състояние. Ще има петдесет стаи със собствен санитарен възел, в който ще са монтирани помощни средства: ръкохватки, столове за къпане и др., които максимално ще улесняват възрастните хора и ще са обзаведени с необходимите функционални мебели и апаратура за по- добро оказване на медицинска помощ на домуващите болни.

На етажа ще има сестрински пост за по- добро наблюдение на болните, заредени и оборудвани с всички необходими лекарствени вещества.

На петият етаж ще има педесет стаи за семейство домуващи. Те ще са с по- голямо разположение от другите стаи на долните етажи, тъй като ще са за двама човека.

Те също разполагат със собствен санитарен възел, в който ще са монтирани помощни средства: ръкохватки, столове за къпане и др., които максимално ще улесняват възрастните хора и ще са обзаведени с мебели и предмети на домуващите. Всяка стая ще има своя тераса, която ще има изглед към вътрешният двор или гората, в зависимост от разположението.

Освен тези стаи ще има и десет единични стаи, които ще могат да се използват от роднини на домуващите, които ще могат да идват да ги посещават.

Из целия дом ще са разположени цветя в саксии, които се ще отглеждат от домуващите.

В дома ще живеят едно куче и една котка, които ще са домашни любимци на възрастните и стари хора.

Домът ще разполага с кола и шофьор, която може да се използва от домуващите, за да ги отведе до близкото село. Колата ще има място за инвалидни колички и платформа, с която хората с инвалидни колички ще се качат в колата.

Възрастните и стари хора ще могат да отглеждат различни растения, цветя, плодове и зеленчуци, които ще ги накарат да се почувстват по-добре и като у дома си.

От дома ще се организират различни мероприятия като малки концерти, ходене на екскурзия с автобуси, осигурени от дома и други.

Домовете за възрастни хора трябва да бъдат места, в които те се чувстват добре, да не ги възприемат като институции, в които трябва да живеят по задължение, защото са принудени от техните близки или поради други причини, а да го приемат като свой собствен дом, защото всички възрастни и стари хора заслужават да изживеят дните си спокойно и щастливо, тъй като всеки един от тях е дал своя принос на света по един или друг начин, според своята житейска история.

В процеса на разработка на темата съм използвала следните източници:

1. Евро програми, консултации, управление и разработване на проекти, Изграждане и оборудване на дом за стари хора с помощта на европейско финансиране, <https://evroprogrami.com/polezno/mnenieto-na-konsultanta/izgrazhdane-i-oborudvane-dom-za-stari-hora-evropejsko-finansirane/>

2. Закон за социално подпомагане, изм. и доп. ДВ. бр.35 от 30 Април 2019г. <https://lex.bg/laws/ldoc/2134405633> “

ИЗВОД

Изследването доказва важността от компетенциите на гериатричните специалисти, относно оформянето на средата на живот на възрастните хора в надтрудоспособна възраст, настанени в специализирана институция.

В процеса на своето теоретично и практическо обучение гериатричните специалисти изграждат професионално виждане за начина, по който е необходимо да бъде оформено личното и общественото пространство за живот на възрастните хора в институция.

Това, в процеса на последваща професионална реализация на гериатричните специалисти, би се отразило положително на качеството на предоставяните социални услуги за възрастни хора, живеещи в специализирана институция в България.

ПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. Население и демографски процеси през 2018 година, 2018, НСИ, http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population2018_ZG7X53J.pdf
2. План за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, Министерство на труда и социалната политика, <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&id=882>
3. Социални услуги в специализирани институции, Министерство на труда и социалната политика, <https://www.mlsp.government.bg/index.php?section=CONTENTM&I=279&lang=>